

abbatem, qui tunc forte de dormitorio descenderat, ad commendationis officium defuncto persolvendum quantocius invitavit. Illo quoque celerius accurrente, cum, remoto a parte capitis operimento quo corpus tegebatur, faciem jacentis intuitus esset, complosis manibus, et ex intimo cordis trahens suspiria: « Heu! inquit, tu miserrime, ecce quomodo sine poenitentia malitiæ tuæ divino iudicio extinctus jaces. » Et hoc ipsum secundo et tertio ingeminans: « Utinam, inquit, monita mea contumaci animo non sprevisse! utinam misericordiam Dei æternaliter a te non excluseris! »

Aliquandiu itaque quid sibi faciendum esset deliberans, tandem id consultius esse credidit, ut commendationis officio ex more peracto, corporeque in ecclesiam delato, postero die fratres omnes tam monachos quam conversos convocaret; quatenus quid sibi in tali articulo faciendum esset, in commune decernerent. Concione autem facta, sic domus abbas in audientia cunctorum locutus est: « Nostis, fratres charissimi, in quam perverso proposito pravi cordis et malitiosæ voluntatis suæ homo iste deprehensus sit: quem nisi districta iudicii Dei censura quantocius de medio tulisset, domum istam in optima pace et concordia hætenus durantem gravissimi scandali canterio cum complicitibus suis, quos ad hoc susurris improbisque suasionibus illexerat, inurere non timuisset. Quapropter, quoniam perversitatem ejus omnes scimus, confessionem vero seu poenitentiam ipsius non novimus, corpus ejus inter corpora fratrum nostrorum nequaquam poni debere censeo; et hoc non temeritate aliqua sed libramine justis iudicii decernere confido. » Quo audito extimere et expalluere conversi, utque sibi cum senioribus monachis seorsum loquendi licentia daretur suppliciter postularunt. Hoc per indulgentiam domini abbatis consecuti, cum in partem divertissent consilii gratia, post paululum reversi et solotenus coram ipso prostrati, tam monachi quam conversi, ut misericordia defuncto non negaretur, multa precum instantia petierunt, spondentibus conversis, atque sub attestatione divini nominis asseverantibus, quoniam si domus abbas districtiorem sententiæ temperaret, et defuncto, licet minus digno, communem sepulturam non negaret, se ab omni intentione conceptæ malitiæ cessaturos, et super petitione novarum botarum verbum ulterius nullo modo se moturos. Dicebant præterea quidam de senioribus, excepto sermone hoc, alias virum satis existisse probabilem; nec debere ab hominibus judicium sine misericordia decerni in eum quem fortassis divina misericordia idcirco temporaliter punisset, ne conceptam malitiam effectui mancipare posset, pro qua æternaliter damnari debuisset.

Considerans itaque domus abbas ita tempore expedit, et ne forte novissimus error pejor fieret priore, si conversi, qui hac occasione facile sedari poterant, in majus aliquod scandalum prorumperent, simulque metuens sibi, si præpropere austeriorem quam oporteret sententiæ daret, quoniam sententiæ conspiratorum necdum a capitulo generali promulgata fuerat, annuit petitioni ipsorum, celebratisque ex more missarum exsequiarumque solemnibus, inter corpora fratrum defunctus frater terræ commendatus est. Benedictus per omnia Deus, qui domum illam de altissima rupe malitiosæ conspiracy pendente, jamjamque in profundissimum barathrum gravis scandali præcipitandam, sicut pius, sicut misericors liberavit, ita ut sepulto fratri totius discordiæ fæx conseputa quodammodo videatur, nec calidissimæ vulpeculæ fœda vestigia succedenti tempore in eadem domo deprehensa fuisse, omnis illa sancta congregatio usque hodie gloriatur. Cæteram domus Theobaldus, cujus supra mentionem fecimus, cum esset eidem defuncto fratri ex

antiquo intimæ familiaritatis amicitia conjunctus, seque invicem tam in vita quam in morte, cum alterutrum eorum decedere contigisset, orationum suffragiis adstrinxissent, quoniam idem conversus ante conspiracy turbinem non contemnendæ religionis exstiterat, sciens in suprema sorte necessitatis amicum probari, dolensque valde de periculo animæ illius, quem viventem familiariter dilexerat, statuit apud semetipsum, annuam pro eo facere orationem. Indubitanter namque credidit quod, etsi exigentibus meritis, precum impendia defuncto nihil emolumenti ferrent, sibi tamen bonæ voluntatis suæ fructum perditum iri non posse. Cumque toto illo anno supplices pro eo preces ad Dominum fudisset, revoluti anni circulo idem defunctus ei in visu apparuit, lugubri vultu tristem sese subisse sententiæ significans. Interrogatus quomodo se haberet, respondit se ab hora exitus sui usque ad tempus illud, in ultionem contumaciæ et rebellionis, gravissimorum suppliciorum poenas luisse, non tamen de misericordia Dei usquequaque desperare. Sane, utrum hoc simplex somnium, an alicujus revelationis mysterium fuerit, sicut temerarium est definire, ita pius est super anima fratris defuncti præcipitatem frenare sententiæ, cui fortassis temporalis mortis horrendum exitium sempiternæ misericordiæ fuit adminiculum, quia misericordia et iudicio e regione se respicientibus clarius elucescit misericordia. Certe quam sereno pietatis oculo Dominus hanc domum respexerit, Everbacensis probat Ecclesia, in qua cum longo post tempore novarum botarum quæstio malignissimo dæmonum instinctu mota fuisset, tantorum scandalorum tantarumque calamitatum spinæ eruperunt, ut eas magis flere libeat quam verbis explicare. Sit ergo nobis propositum exemplum in humilitatis et cautelæ monumentum, ut si unquam serpens ille antiquus, hostis inveteratus, zizania discordiæ et conspiracy propter consuetudines ordinis, in locis in quibus fuerimus, seminare tentaverit, nos in timore Dei pacis concordiaque violatores velut aspides et basiliscos fugientes, cum filiis pacis, qui pravas consuetudines contra formam ordinis præsumptas, zelo Dei extirpare et extinguere conantur, ex adverso viriliter ascendere, murumque pro domo Domini nos opponere non pigremur (*Ezech. xiii*); quoniam, quod sæpe dicendum, ac sine oblivione retinendum est: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* (*Jac. iv*; *I Petr. v*).

CAPUT XI.

De periculo excommunicationis.

Licet universorum, qui Christiano nomine sententur, mentibus, per fidem, qua imbuti sunt, velut naturaliter persuasum sit excommunicationis sententiæ nihil aliud esse quam separationem a Deo alienationemque a vita æterna, tamen, quia corda per negligentiam torpentia plus quandoque movent exempla quam verba, necessarium duxi demonstrare peremptoria hac sententiæ quam sit pavenda rationali creaturæ, quæ etiam irrationalem creaturam nonnunquam aut morti, aut gravissimæ subjicit calamitati, quatenus miser homo, cui specialiter ob meritum superbiæ anathematis spiculum intentatur, quid sibi de se metuendum sit, penset, quando ea quæ rationis experientiam subire nesciunt, per virtutem divini nominis anathematis mucrone feriuntur. Ludovicus pius, imperator Augustus, Caroli magni filius, qui primus ecclesias Christi Galliam et Germaniam de amplissimis imperiali fisci redditibus magnifice ditavit, ob quod etiam Pius meruit cognominari, quique, ut fertur, audivit vocem dicentem sibi: « Ludovice, venenum ecclesiis addidisti, » in partibus Saxonie super ripam Werre magni fluminis cœnobium monachorum fundavit, quod secundum magnificentiam imperialem divitiis et honore nobilissime exaltatum, ad distin-

ctionem Corbiæ veteris, qua in Gallis est, Corbiam novam appellari decrevit. In hoc monasterio temporibus divæ memoriæ Frederici imperatoris erat abbas quidam, nomine Conradus, qui secundum pompaticam consuetudinem imperialium abbatum, inter cæteras sæcularis gloriæ illecebras, annulis aureis utebatur, longe aliter, ut credo, affectus quam ille vere pauper et humilis spiritu Clarævalis primus abbas, quem, sicut de eo scribitur, plus delectabat rastrum et sarculum quam tiara et annulus. Contigit vero ut quadam vice haberet annulum aureum, qui erat ei pretiosus, quem una die rum sedens ad mensam, dum juxta morem curiæ causa ablendarum manuum deposuisset, nugis nescio, an seriis intervenientibus, aliquanto negligentius sic super mensam relictus est. Advolans interea domesticus ales corvus, quem curiales abbatis in deliciis habebant, nullo penitus advertente, raptum ore annulum, nec furti se reum intelligens, pernicii volatu in nidulum suum asportavit. Verum postquam exempta est fames epulis, mensisque remotis surrexerit omnes, abbas damnus suum intelligens, ministrorumque negligentiam culpans, annulum quaquaversum quæri octus jubet, sed auctore sceleris conscientias omnium eludente minime reperitur.

Itaque tam convivas quam ministros suspectos habens abbas, gravique indignatione commotus, mandavit plebanis oppidi, quod amplissimum et ditissimum haud longe a muris cœnobii situm abbas subjacet ditioni, quatenus acerrimam excommunicationis sententiæ publice intorquerent in eum qui se hoc scelere maculare non timuisset. Quo facto sicut cunctis ratione utentibus in hac parte testimonium conscientiæ factus est decor innocentia, sic ipsa irrationabilis natura subterfugere non potuit, quin temporales anathematis solveret poenas, quas sempiternas solvere transitoria conditionis suæ vetabat infirmitas. Cœpit namque improbus quidem, sed tamen culpæ incusus fur paulatim languescere, cibum fastidire, ludicras cruciataiones, cæterasque irrationalis creaturæ ineptias, dehinc etiam pennas projicere; ad postremum vero ipsis quoque plumis tabescentis carnis corruptionem fugientibus, miserabilis et admiratione dignus cunctis se cernentibus apparere. Factum est autem quadam die domesticis abbatis, ipso presente, de tam prodigiosa alitis illius immutatione inter se quærentibus, remque tam insolitam nequaquam sine causa fieri posse asseverantibus, ut unus ex ipsis sic quasi joco diceret abbati: « Considerandum vobis est, domine, ne forte iste sit fur quem quæritis, et hæc horrenda plaga quam cernitis, vinculi anathematis quo innodatus est, indicium det. » Attonitis ad hoc verbum cunctis, uni ex ministris præcepit abbas, arborem in qua cubile alitis illius erat festinato ascendere, stratumque stipula et sarmentorum repugiis subornatum diligentius reversare. Qui mox ut ascendit, repertum annulum ab injuria sordium vindicavit, nec sine stupore omnium qui aderant manibus abbatis restituit. Ita misero fure, qui atrocissimas furti poenas luebat, nec tamen furti se reum intelligebat, divino, ut credimus, nutu prodito, ad consilium discretorum virorum domus abbas iis qui excommunicationis sententiæ dederant, mandavit, quatenus anathema, quod reo intorserant, restituto damno celerius relaxarent. Quod postquam factum est, sicut prius paulatim deficere, pestiferoque tabo de die in diem languescere prædictus ales visus fuerat, ita postmodum per incrementa reviviscere quodammodo atque revirescere cœpit, quoadusque pristina formæ sanitatque amissæ, non sine magno Dei miraculo integraliter restitutus est.

Invenitur etiam in gestis beatissimi Patris nostri Bernardi, quia cum ad dedicationem novæ basilicæ

Fusniacensis cœnobii invitatus fuisset, tam innumera muscarum multitudo propter nidorem novæ calcis in ecclesiam recens limitam convenerat, tantamque inquietudinem intrantibus generabant, ut fratres valde timerent, ne forte dedicationis solemnitas, quæ postero die celebranda erat, earum improbitate impediretur. Quod cum Patri sancto intimatum fuisset, solita confidentia, quam in Deum habebat, usus: « Excommunico, inquit, eas. » Mane autem facto universæ muscæ illæ anathematis spiculo percussæ et mortuæ ita pavementum omne repleverant, ut palis eas in congeriem adunari gerulisque exportari necesse fuerit. Sed et de milite quodam audivimus, qui ob pravitatem suam publice excommunicari meruerat, quia sedens ad mensam panem canibus projiceret, sed canes solo odore polluti panis exterriti retrocedebant, et eum tangere nullatenus acquiescebant. Quam vero pavidus et circumspectus debet esse homo, qui ratione et gratia duce malum vitare bonumque operari valet, ne in exterminii et separationis adeo terribilem sententiæ incidat, si sic irrationalis creatura quæ peccare nescit, ac per hoc peccati poenas solvere non tenetur, interveniente anathematis severitate quandoque puniri videtur.

CAPUT XII.

De periculo indiscretorum confessorum, et de laude discretorum (41).

Quam pulchre sacra Scriptura discretionem matrem commemorat esse virtutum, quæ, quasi sacer quidam limes inter virtutes et vitia medius, alterutra hæc ab invicem sagaci providentia determinat, vitia virtutum specie adumbrata exsufflat, ipsas virtutes per devotionem impinguat et ordinat, infirmum in fide non projicit, sed materna magis pietate suscipit, conscientias peccatrices sibi per confessionis verecundiam denudatas per invectionis asperitatem nequaquam exulcerat, sed benigna consolatione mulect et erigit; ac, si tanta est pusillanimitas confitentis etiam gravissima scelera, quæ vix multorum annorum luctu aboleri posse sperantur per sacrificium spiritus humilitati cordisque contriti, facile deleri posse melliflua exhortatione suadet. Non sic pastores multi in Ecclesia Dei, indiscreto et impetoso spiritu suo dispergentes regem Domini, qui discretionis virtutem ignorantes, et pretiosam linguam eucharin, qua peccatricis animæ tabida vulnera linguntur, ut ad sanitatem perducantur, non habentes, quos sanare debuerant, amplius vulnerant: quippe pietatis visceribus vacui, exaggeratione duræ diuturnæque poenitentia quasi seminarium quoddam contemptus et desperationis infirmis inducunt. Neque vero ista sic dicimus, quasi non recte faciant qui peccatoribus pro qualitate seu quantitate criminum condignam poenitentiam injungunt, sed quia ubi est tanta pusillanimitas confitentis, ut non solum præ confusionem perpetrati sceleris, verum etiam præ gravamine subsecuturæ poenitentia, pallentem, trementem, spiritumque deficientem, discretus confessor viderit eum, qui confitetur, interim omnino dissimulet, necesse est, ac lacte dulcis consolationis, blandimentoque piæ exhortationis sustentet animam pavore lassam, quoadusque benevolentia ipsius roborata, solidiorem

(41) Multa sunt, quæ narrationem illam de discretis et indiscretis confessoribus faciunt suspectam. 1. Non videtur adeo indiscretus fuisse primus confessor, et multi illum in pari casu sequerentur. 2. Quantum ille miles erat, qui confessorium quasi pullum gallinaceum impune occideret, et omnes mutirent? 3. Illa noctis vigilia fabulosa videtur, maxime cum rei tam celebris locus, tempus, et personæ non exprimentur.

Quædam alia, præsertim capita 20 et 21 sunt incerta.

